

Innhold

Forord	5
Forkortelser	24
DEL I INNLEDNING. GRUNNBEGREPER	25
Kapittel 1	
Presentasjon av forvaltningsretten	27
I. Forvaltningsrettens janusansikt	27
II. Forholdet til andre fag og til politikk	27
III. Forvaltningsorganer og forvaltningsvirksomhet	30
IV. Myndighetsutøvelse, tjenesteytelse og næringsvirksomhet	32
V. Alminnelig og spesiell forvaltningsrett	33
VI. Forvaltningsretten og tilpasningen til Europa	34
VII. Litt om rettskildene i forvaltningsretten	36
1. Innledning	36
2. Rettspraksis	37
3. Forvaltningspraksis, uttalelser fra Lovavdelingen og Sivilombudsmannen	39
VIII. Forvaltningsrettslig litteratur	41
IX. Oversikt over fremstillingen	43
Kapittel 2	
Noen grunnbegreper	45
I. Innledning	45
II. Rettsregler og «prinsipper»	46
III. Forskjellige slags normer og avgjørelser	47
1. Pliktregler	47
2. Kompetanseregler	48
3. Kvalifikasjonsregler	50
IV. Retningslinjer	51
V. Offentlig myndighet og privat autonomi	52
VI. De konstitusjonelle kompetansereglene og litt om hvor forvaltningen får sin kompetanse fra	55
VII. Hvem som er underkastet offentlig myndighet	58

Kapittel 3**Fortsettelse: Momenter til vurdering av forvaltningens**

virksomhet	60
I. Noen sentrale begreper (og verdier)	60
II. Rettssikkerhet	60
1. Ordets flertydighet	60
2. Krav til saksbehandlingen	61
3. Krav om regelbinding	62
III. Effektivitet	64
IV. Likhet og rettferdighet	65
V. Frihet	67
VI. Velferd og vekst	68
VII. Medbestemmelse og medinnflytelse	69

Kapittel 4

Forvaltningens oppgaver og virkemidler	72
I. Innledning	72
II. Oppgaver	72
1. Innledning	72
2. Regulering og kontroll	72
3. Fordeling av ytelser mellom private	73
4. Konfliktløsning	74
5. Allmennyttig virksomhet	74
6. Finansiering mv.	74
7. Organisering av forvaltningsapparatet	75
III. Måter å påvirke menneskers handlinger på	75
1. Innledning	75
2. Regler om gyldigheten mv. av private disposisjoner	75
3. Generelle påbud og forbud	76
4. Individuelle påbud og forbud	77
5. Individuelle tillatelser	77
6. Økonomiske støtteordninger	78
7. Skatter og avgifter	79
8. Forhandlinger	80
9. Informasjon	80
10. Finans-, penge- og kredittpolitikk mv.	81
IV. Sammenhenger mellom organisasjonsstruktur og oppgaveløsning	81
V. Koordinering av forvaltningsvirksomhet	83
1. Samordningsoppgaver	83
2. Overordnet styring	83
3. Tverrgående kommunikasjon	86

DEL 2 FORVALTNINGSAPPARATET OG STYRINGEN AV DET. 87**Kapittel 5**

Forvaltningens historiske utvikling	89
I. Hva vi startet med i 1814	89
II. Samfunnsutvikling og forvaltningsutvikling.	90
III. Fortsettelse: Etter systemskiftet	93
IV. Forandringer i ledelsen av forvaltningen.	96
V. Desentralisering, delokalisering og spesialisering	99
VI. Forvaltningens vekst	100

Kapittel 6

Forvaltningsorganene	102
I. Forvaltningens oppbygning. Hierarkiet.	102
II. Regjeringen og departementene	104
III. Direktorat, tilsyn mv.	108
IV. Kollegiale organer. Organisasjonene.	111
V. Forvaltning av EØS-avtalen	114
VI. Regional og lokal statsforvaltning.	116
VII. Kommunene og fylkeskommunene.	118
VIII. Statens og kommunenes bedrifter	120

Kapittel 7

Offentlige tjenesteforhold og verv	123
I. Typer av stillinger og verv.	123
II. Ansettelse mv.	125
III. Lønns- og arbeidsforhold	127
IV. Tjenesteplikter mv.	130
V. Særlig om lojalitetsplikten	132
1. Innledning	132
2. I arbeidssituasjonen	133
3. Utenfor arbeidssituasjonen	134
VI. Nærmere om offentlig ansattes yringsfrihet.	135
1. Det generelle regelverket.	135
2. Offentlige yringer: Problemstillingen	136
3. Generelle momenter	139
VII. Straff, ordensstraff og erstatningsansvar	140
VIII. Tjenesteforholdets opphør.	141
1. Tidsbegrensning	141
2. Oppsigelse.	142
3. Avskjed mv.	143
4. Karantene og saksforbud.	145

Kapittel 8**Organisasjons- og instruksjonsmyndighet. «Uavhengige»**

forvaltningsorganer	147
I. Innledning	147
II. Hva er organisatoriske bestemmelser og instruksjer?	147
III. Organisasjonsmyndigheten	149
IV. Instruksjonsmyndighet for regjeringen og andre forvaltningsorganer	151
V. Uavhengige forvaltningsorganer	154
1. Begrepet	154
2. Grenser for instruksjonsmyndigheten?	156
3. Noen typer av «uavhengige» organer	158
VI. Følgene av at det handles i strid med instruks	160
1. Innledning	160
2. Instruksjer om saksbehandlingen	161
3. Instruksjer om lovtolkning	162
4. Instruksjer om avgjørelsens innhold	162
5. Instruksjer om skjønnsutøvelsen	164
6. Fortsettelse: Forvaltningspraksis	166
VII. Stortinget og forvaltningen	168
1. Oversikt	168
2. «Anmodningsvedtak»	169
3. Kan «anmodningsvedtak» tillegges vekt i forvaltningens skjønnsutøvelse?	170

Kapittel 9

Delegasjon og annen kompetansetildeling	172
I. Innledning	172
II. Hva vi mener med delegasjon	172
III. Kompetansetildelinger ved lov mv.	174
IV. Delegasjon fra Kongen og departementene	177
1. Regjeringen	177
2. Departementene	179
V. Kan regjering og departement delegere til noen som de ikke kan organisere?	179
1. Problemstillingen	179
2. «Sidelengs» delegasjon?	180
3. Delegasjon til «uavhengige» organer, derunder kommuner?	181
4. Delegasjon til private	182
VI. Delegasjon fra andre organer	183
VII. Intern delegasjon	184
1. Innledning	184

2. Hierarkiske organer	184
3. Kollegiale organer	185
Kapittel 10	
Bevilgningsmyndighet og kompetanse til å påføre stat og kommune økonomiske forpliktelser	187
I. Innledning	187
II. Budsjettbehandling og bevilgningsmyndighet i staten	187
III. Kommunale bevilgninger og budsjetter	190
IV. Bruken av bevilgninger	191
V. Kompetanse til å påføre stat eller kommune økonomiske forpliktelser mv.	192
VI. Krav om samtykke fra bevilgende myndighet	194
VII. Adgangen til å binde fremtidige storting og kommunestyrer	196
DEL 3 ALMINNELIGE REGLER OM FORVALTNINGENS SAKSBEHANDLING	199
Kapittel 11	
Generelle krav til forvaltningens saksbehandling	201
I. Innledning	201
II. Hensyn som regler om saksbehandling mv. skal tilgodese	201
III. «God forvaltningsskikk»	203
IV. Forvaltningslovens regler for all forvaltningsvirksomhet – anvendelsesområdet	204
1. «Forvaltningsorgan»	204
2. Egne rettssubjekter	206
3. Private organisasjoner mv.	206
V. Plikten til å gi opplysninger, veilede og yte bistand	208
1. Oversikt	208
2. Alminnelig veiledningsplikt mv.	208
VI. Tempoet i saksbehandlingen	210
VII. Rettshjelp i forvaltningssaker	211
Kapittel 12	
Habilitet	213
I. Generelt om habilitetsregler	213
II. Hvem og hva som omfattes av forvaltningslovens regler om habilitet	214
III. Hovedregelen om habilitet (§ 6 andre ledd)	216
1. Omstendigheter som er egnet til å svekke tilliten til upartiskhet	216

2. Særegne forhold	217
3. Særlig fordel, tap eller ulempe	218
4. Tidligere befatning med saken	220
5. Sakens art og situasjonen	220
IV. Automatisk inhabilitet (§ 6 første ledd)	221
V. Fortsettelse: Avledet inhabilitet for underordnede	223
VI. Unntak for kurante avgjørelser	224
VII. Følger av inhabilitet og avgjørelse av habilitetsspørsmål	224

Kapittel 13

Offentlighet for forvaltningens saksdokumenter	226
I. Noen hensyn for og imot dokumentoffentlighet	226
II. Grunnloven § 100 og supplerende lovbestemmelser	227
III. Oversikt over lovens system. Meroffentlighet	230
IV. Nærmere om innsynsrettens omfang.	231
1. Hvilke organer som går inn under loven	231
2. Hva som er gjenstand for offentlighet	232
3. Når innsynsretten gjelder, og hvordan den settes ut i livet	234
V. Unntaket for taushetsplikt	234
VI. Fakultative unntak	235
1. Innledning	235
2. «Interne» dokumenter	236
3. Unntak på grunn av dokumentets eller opplysningenes innhold.	238
VII. Saksbehandling og klage.	239

Kapittel 14

Taushetsplikt til vern for private interesser	242
I. Innledning	242
II. Nærmere om reglene	243
1. Noen sentrale hensyn.	243
2. Taushetsplikt i forvaltningen	244
3. Profesjonsbestemt taushetsplikt	246
III. Straff for brudd på taushetsplikt	246
IV. Kort om taushetsplikt til vern av offentlige interesser	247

DEL 4 BEHANDLINGEN AV SAKER SOM GJELDER «VEDTAK» 249**Kapittel 15**

Forvaltningsloven og andre regler om saksbehandlingen	251
I. Generell lovgivning om saksbehandlingen mv.	251
II. Oversikt over forvaltningslovens innhold og anvendelsesområde	253
III. Områder som andre lover unntar fra forvaltningsloven . . .	254
IV. Særregler som supplerer eller gjør unntak fra visse regler i forvaltningsloven	254
V. Forvaltningsloven i praksis	255
VI. Den videre fremstillingen	256

Kapittel 16

Noen grunnbegreper i forvaltningsprosessen	257
I. Begrepene og deres betydning	257
II. «Vedtak»	258
1. Innledning	258
2. «Bestemmende for rettigheter eller plikter»	259
3. «Utøving av offentlig myndighet»	261
4. «Private personer»	263
III. «Enkeltvedtak»	264
IV. Partsbegrepet	266

Kapittel 17

Forberedelse av enkeltvedtak	269
I. Innledning	269
II. Forvaltningens plikt til å sørge for sakens opplysning	269
III. Forhåndsvarsel	271
IV. Partenes rett til å se sakens dokumenter	274
V. Dokumenter som det ikke kan kreves innsyn i	278
1. Innledning	278
2. «Interne» dokumenter mv.	278
3. Ansettelsessaker	280
4. Unntak etter § 19 første ledd	280
5. Skjønnsmessige unntak etter § 19 andre ledd	281
6. Noen fellesspørsmål	282
VI. Begrunnelse for og klage over avslag på begjæring om innsyn	283
VII. Partsoffentlighet som forvaltningen skal sørge for av eget tiltak	284

Kapittel 18

Vedtak, begrunnelse og underretning	286
I. Reglens anvendelsesområde	286
II. Formene for enkeltvedtak	286
III. Forvaltningslovens regler om plikt til å begrunne vedtak . .	287
1. Hensyn for og mot at vedtak begrunnes	287
2. Forvaltningslovens regler om begrunnelsesplikt	288
IV. Begrunnelsens innhold og form	290
V. Underretning til parter om vedtak mv.	292

Kapittel 19

Klage til overordnet forvaltningsorgan	293
I. Generelt om klagereglene	293
II. Hvilke avgjørelser det kan klages over	294
III. Hvem som har klagerett	296
IV. Klagefrist og oppreisning	298
V. Klagens innhold og underinstansens behandling av den . .	300
VI. Klageinstansens plikt og kompetanse	302
1. Avvisning mv.	302
2. Realitetsavgjørelsen.	303
3. Grenser for klageinstansens kompetanse	305
4. Vedtak og underretning	306

Kapittel 20

Omgjøring uten klage	308
I. Reglene og deres anvendelsesområde	308
II. Omgjøring av vedtak som det ennå ikke er varslet om . . .	310
III. Omgjøring av ugyldige vedtak	312
IV. Omgjøring som ikke er til skade	312
V. Uskrevne regler mv.	313
1. Innledning	313
2. Omgjøring etter «alminnelige forvaltningsrettslige regler»	314
3. Forbehold om omgjøring eller hjemmel i annen lov . .	317
VI. Omgjøring av overordnet organ etter fvl. § 35 tredje ledd .	317
VII. Saksbehandlingen ved spørsmål om omgjøring	319
1. Plikt til å vurdere omgjøring?	319
2. Saksbehandlingen	319
VIII. Erstatning i forbindelse med omgjøring	320

Kapittel 21

Dekning av saksomkostninger	321
I. Innledning	321
II. Forvaltningens ansvar	321
III. Motpartens ansvar	322
IV. Fellesregler	323

Kapittel 22

Forvaltningslovens regler om forskrifter	324
I. Innledning	324
II. Begrepet «forskrift»	325
1. Oversikt	325
2. «Bestemmende for privates rettigheter eller plikter»	326
3. «Under utøving av offentlig myndighet»	328
III. Forberedelse av forskrifter	329
IV. Høring	329
V. Form og kunngjøring	332
VI. Kunngjøringens betydning for rettsvirkningen av forskrifter	335
VII. Dispensasjon fra forskrifter	336

DEL 5 RETTSLIGE GRUNNLAG FOR FORVALTNINGENS

VIRKSOMHET	337
-----------------------------	-----

Kapittel 23**Rettslige grunnlag for forvaltningens virksomhet.**

Legalitetsprinsippet mv.	339
I. Innledning	339
II. Kravet om kompetanse. Legalitetsprinsippet mv.	341
1. Legalitetsprinsippet	341
2. Lovskravet som del av det alminnelige kravet om kompetanse	344
3. Typer av kompetansegrunnlag	345
4. Noen fellesspørsmål	347
III. Hensyn for og imot å kreve stortingsbehandling	348
IV. Grenser for hva som kan bestemmes i medhold av organisasjons- og instruksjonsmyndighet	350
V. Grensene for forvaltningens eierrådighet og avtalekompetanse	353
VI. Faktiske handlinger som bare kan foretas når det er tillatt ved lov	356
1. Innledning. Terminologi	356
2. Bruk av fysisk makt	359

3. Andre inngrep i den personlige integritet	360
4. Inngrep i formuesrettigheter	361

Kapittel 24

Hvor langt rekker forvaltningens kompetanse?

Myndighetsoverskridelse	363
I. Oversikt	363
II. Tolkning av kompetansebestemmelser	366
1. Problemstillingen	366
2. Hva kan forvaltningen bestemme?	367
3. Noen standardspørsmål	368
4. Generelt om hjemmelstolkning	371
III. «Lovbundet» kompetanse og kompetanse med innslag av forvaltningsskjønn: Oversikt	373
IV. Nærmere om frihet til å bestemme om vedtak skal treffes .	377
V. Nærmere om frihet til å bestemme over avgjørelsens innhold	379
1. Innledning	379
2. Deler av avgjørelsesgrunlaget står åpent	380
3. Subsumsjonen under vage eller skjønnsmessige ord og uttrykk	381
4. Noen typer av vage eller skjønnsmessige ord og uttrykk	382
5. Momenter til grensedragningen	385
VI. «Utenforliggende hensyn»	388
1. Innledning. Begrepet hensyn	388
2. Målestokken: Hva er «utenforliggende»?	389
3. Hensynenes vekt	391
4. Fellesinteressen som utgangspunkt	393
5. Personlige kjennetegn ved parten	394
6. Politiske hensyn	396
7. Økonomiske hensyn	397
8. Fellesspørsmål	398
VII. Vilkårighet, sterk urimelighet, forskjellsbehandling og uforholdsmessighet	401
1. Innledning	401
2. Vilkårige avgjørelser	401
3. Sterkt urimelige avgjørelser	402
4. Usaklig forskjellsbehandling	404
5. Uforholdsmessighet	407
VIII. «Misbrukslæren»	410
IX. Kravet om korrekte fakta	411

Kapittel 25

Kompetansen til å sette vilkår som medfører plikter	414
I. Ulike betydninger av ordene «vilkår» og «betingelse»	414
II. Lovhjemmel for å sette vilkår som medfører plikter	415
III. Loven er taus om kompetansen til å sette vilkår	416
1. Lovbundet og skjønnsmessig kompetanse	416
2. Hjemmelsspørsmålet	417
3. Grensene	418
IV. Betydningen av at søkeren påtar seg plikter	419
V. Etterfølgende fastsettelse og endring av vilkår	420

Kapittel 26

Avtalekompetanse mv.	422
I. Oversikt over spørsmålene	422
II. Forhåndsvedtak og forhåndsbinding ved avtale	423
III. Adgangen til å forhåndsbinde forvaltningsmyndighet	425
1. Problemstillingen	425
2. Regler om avtalerettslig forhåndsbinding	426
3. Tendensen til å bortfortolke «avtalerettslig forhåndsbinding»	427
IV. Personell kompetanse	431
V. Offentlig myndighet som byttmiddel	432
1. Problemstillingen	432
2. Noen viktige hensyn	433
3. Adgangen til å bruke minnelige ordninger i stedet for tvang	434
VI. Avtalekompetanse og lov	436

Kapittel 27

Konsesjoner og andre tillatelser	438
I. Begrepet. Oversikt over regelverket	438
II. Betingelsene for å få tillatelse	440
III. Flere tillatelser er nødvendig	441
IV. Persontilknytning og overdragelse	443
V. Konsesjonshaveres rettsbeskyttelse	445
1. Gir tillatelser enerett?	445
2. Bortfall i kraft av vedtaket selv	445
3. Bortfall som følge av angrep, omgjøring, tilbakekall mv.	446
4. Beskyttelse mot ny lovgivning?	447
VI. Følger av å handle uten nødvendig tillatelse	448

Kapittel 28

Støtte, tjenesteytelser og monopolisert forretningsvirksomhet . . .	450
I. Hva som skal behandles	450
II. Ytelser som enkeltpersoner har rettslig krav på	451
III. Fordelingsspørsmål	453
IV. Grenser for monopolvers disposisjonsfrihet mv.	455
V. Standardbetingelser for levering av tjenester	457

DEL 6 UGYLDIGHET, HÅNDHEVING OG KONTROLL 459**Kapittel 29**

Ugyldighetsgrunner	461
I. Begrepet ugyldighet	461
II. Generelt om ugyldighetsgrunnene	462
III. Innholdsmangler	463
1. Når foreligger innholdsmangel?	463
2. Unntak fra regelen om at innholdsmangler medfører ugyldighet?	465
IV. Tilblivelsesmangler I: Personelle kompetansemangler	466
1. Personell kompetanse	466
2. Når fører personell kompetansemangel til ugyldighet?	466
V. Tilblivelsesmangler II: Feil i saksbehandlingen	467
1. Virkningen av feil ved enkeltvedtak	467
2. Virkningen av feil ved forskrifter	470
3. Særregler om saksbehandlingsfeil.	471
VI. Tilblivelsesmangler III: Skjønnsmangler	472
1. Når foreligger skjønnsmangel?	472
2. Når fører skjønnsmangler til ugyldighet?	473
3. Virkningen av feil ved forskrifter	474
VII. Gyldighet selv om tilblivelsesfeil kan ha påvirket utfallet	474
1. Innledning	474
2. Avgjørelser som er til gunst for én part og ikke til skade for andre	475
3. Avgjørelser som er til gunst for noen og til skade for andre	477
4. Betydningen av innrettelse og av tid	477

Kapittel 30

Følger av ugyldighet	479
I. Hel eller delvis ugyldighet	479
II. Nullitet og angripelighet	480
1. Innledning	480
2. Påbud og forbud.	481

3. Tillatelser og fritagelser	482
4. Andre slags vedtak	482
III. Omgjøring og ratihabisjon	483
1. Omgjøring	483
2. Ratihabisjon	485
IV. Følger av at en forskrift er ugyldig	486
V. Det offentliges erstatningsansvar	487
1. Begrensningen til «ugyldige» vedtak	487
2. De alminnelige erstatningsbetingelsene	488
3. Unnskyldelig feiltolkning av rettsregler?	489
4. Unnskyldelige saksbehandlingsfeil mv.?	491
5. Hvem er ansvarlig?	492
Kapittel 31	
Håndheving av vedtak og regler	493
I. Innledning	493
II. Direkte fullbyrdelse	494
III. Tiltak for å hindre eller vanskeliggjøre forbudte handlinger	495
IV. Sanksjoner	496
V. Alminnelige regler om forvaltningssanksjoner	497
VI. Søksmål	500
Kapittel 32	
Tilsyn og kontroll med forvaltningen mv.	501
I. Forskjellige former for tilsyn og kontroll	501
1. Kontroll	501
2. Tilsynsansvaret innenfor et organ	501
3. Tilsynsansvaret for overordnede organer mv.	503
II. Kontrollordningenes formål	504
III. Statskontroll med kommunene	505
IV. Domstollignende forvaltningsorganer	506
1. Domstolenes beskjedne rolle	506
2. Noen karaktertrekk	507
3. Trykderetten som eksempel	509
V. Stortinget og Riksrevisjonen	511
1. Oversikt	511
2. Kilder til informasjon	512
VI. Sivilombudsmannen	514
1. Ulike typer av «ombud»	514
2. Sivilombudsmannen	514
VII. EFTAs overvåkningsorgan (ESA)	517

Kapittel 33

Domstolskontroll	519
I. Innledning	519
II. Hvordan forvaltningssaker kommer for domstolene.	522
III. Hva domstolene kan prøve	524
1. Rettskilder om domstolskontrollen	524
2. Legalitetskontroll og hensiktsmessighetskontroll	525
3. Kompetanse som ikke benyttes fullt ut	527
4. Hva kontrollen kan føre til	528
5. Opphevelse eller realitetsavgjørelse?	529
IV. Unntak fra hovedreglene om prøvingsmyndighet	531
1. Utvidet prøvingsmyndighet	531
2. Begrenset prøvingsmyndighet	532
V. Noen prosessuelle spørsmål	535
1. Innledning	535
2. Betingelsene for sivilt søksmål om forvaltningsvedtak.	536
3. Hvem søksmål må rettes mot	537
4. Utsatt iverksettelse	539
5. Rådighet over tvistegenstanden	539
6. Innsyn i dokumenter	540
7. Rettskraft	541
8. Gjenopptakelse i saker som har vært forelagt Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD)	542
VI. EFTA-domstolen	543
 REGISTRE	 545
Lovregister	547
Traktater	574
Domsregister	576
Stikkordregister	585